

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Hrebeniuk Dmytro

BETWEEN UNIVERSALISM AND FRAGMENTATION: THE EVOLUTION OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS 225

Бугаєць Альона Сергіївна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА. 228

Бондарюк Ольга Олегівна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ. 230

Галат Владислав Ігорович

ЗАКОНОДАВЧА ЕВОЛЮЦІЯ СТАТТІ 25 КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО МІЖНАРОДНУ КУПІВЛЮ-ПРОДАЖ ТОВАРІВ: ВІД ПРОЄКТУ ДО СУЧАСНОГО ФОРМУЛЮВАННЯ 234

Жакун Маргарита Юріївна

ВОЄННА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ. 237

Івахненко Єлизавета Олександрівна

СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ 241

Ковальчук Андрій Трохимович

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ 245

Омельченко Іван Ігорович

СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ. 248

Островерхий Олександр Олександрович

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАЙВИЩОГО КЕРІВНИЦТВА ДЕРЖАВИ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ У XXI СТОЛІТТІ 251

Раздорозний Герман Юрійович

УЧАСТЬ АДВОКАТІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ 253

Редченко Ярослав Олександрович

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ. 255

Ругало Богдан Андрійович

ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 259

Самойлюк Дмитро Геннадійович

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДОКАЗУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 262

Taylor Alla Valeriivna

UNIVERSAL PERIODIC REVIEW AS A MECHANISM FOR MONITORING HUMAN RIGHTS IN ISLAMIC STATES 265

Фасій Анастасія Володимирівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ: КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА СТАНДАРТІВ ОХОРОНИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я 268

Чернявський Марк Віталійович

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ООН ЯК НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ. 272

Ciornii Inesa

ANTARCTICA, HUMAN RIGHTS AND INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY: UKRAINE'S LEGAL PERSPECTIVE FROM THE AKADEMIK VERNADSKY STATION 274

Ключові слова: воєнна дипломатія, цифрова дипломатія, збройний конфлікт, кіберпростір, кібератаки, міжнародно-правова відповідальність, міжнародне гуманітарне право, права людини, гібридні загрози, міжнародна безпека.

Key words: wartime diplomacy, digital diplomacy, armed conflict, cyberspace, cyberattacks, international legal responsibility, international humanitarian law, human rights, hybrid threats, international security.

Івахненко Єлизавета Олександрівна
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри міжнародного та європейського права*

СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Визнання прав жінок у міжнародних документах, як універсальних, так і регіональних, багато в чому свідчить про відображення еволюції прав людини, а також їхню специфікацію залежно від суб'єктів захисту, що, у свою чергу, має значний вплив на розвиток концепції захисту прав жінок у період збройних конфліктів. У зв'язку з цим, слід зазначити, що дослідження історії міжнародно-правового захисту жінок під час збройних конфліктів вбачається важливим для розуміння того, як людство фактично еволюціонувало від сприйняття жінки в якості «трофея» до визнання її суб'єктом права з «особливими потребами» у захисті.

Примітно, що до появи сучасного міжнародного гуманітарного права сьогодні прослідковується низка документів, спрямованих на регулювання ведення бойових дій. Зокрема, витoki захисту цивільного населення в умовах збройних конфліктів сягають часів укладання у 1393 році Земпахської угоди між воюючими швейцарськими кантонами (такий тип угод надалі отримав назву «картелей та капітуляцій»), в якій уперше на нормативному рівні було закріплено вимогу щодо недоторканності поранених та поваги до їх особистості та майна, а жінкам і дітям заборонено воювати. До 1864 року було укладено понад 290 таких угод [1; 2, с. 27].

Головним джерелом кодифікаційних процесів у другій половині XIX – до 40-х років XX століття, пов'язаних із захистом жінок у період збройних, виступили міжнародні конференції, ідею проведення яких було започатковано на Віденському конгресі 1814-1816 років. На дипломатичних конференціях розроблялись міжнародно-правові акти, зокрема конвенції, спрямовані на мирне врегулювання міжнародних спорів, уніфікацію міжнародного приватного права,

захист інтелектуальної власності, регулювання поштових послуг і телекомунікацій, регулювання морської та повітряної навігації тощо, між іншим закони та звичаї війни на суші та на морі [3].

Підґрунтям Гаазьких та Женевських угод другої половини XIX – початку XX століття стала Інструкція для керування діючою армією Сполучених Штатів 1863 року, яка отримала на честь свого автора назву Кодексу Лібера – найвпливовіший на той час офіційний документ національного рівня, що унормував гуманістичні звичаї ведення бойових дій [4, с. 614]. Зокрема, Розділ 2 цього Документу був присвячений захисту мирних жителів, особливо жінок, а ст.ст. 37 та 44 містили заборону зґвалтування, жертвами якого були переважно особи жіночої статі [5].

Аналізуючи положення щодо захисту жінок у період збройних слід мати на увазі, що він може бути «загальним» та «спеціальним». *Загальний захист* надається цивільному населенню будь-якого віку та незалежно від статі, що передбачає накладання на сторін збройного конфлікту зобов'язань гуманно поводитися з цивільними жертвами, забороняючи акти насильства щодо них, вбивства, катування та покарання без попереднього суду. Разом з цим *спеціальний* – це особливий захист, що надається певній категорії цивільного населення. Як наслідок, на жінок поширюються два види правил: загальні правила, які захищають усіх цивільних, і спеціальні правила, що поширюються лише на них. Втім, вельми показово, що до 1929 року міжнародноправові акти, які врегулювали питання законів та звичаїв війни, захисту цивільного населення, хворих, військовополонених, медичного персоналу тощо, не розрізняли суб'єктів захисту в залежності від статі, віку, тобто надавали загальний захист.

Першим міжнародно-правовим актом, спрямованим за захист жертв війни стала Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1864 року, яка не мала **вираженої гендерної складової** і надавала захист вищезазначеним категоріям осіб, а також медичному персоналу без посилання на їх стать, тобто у разі приналежності жінок до них їм надавався захист нарівні з чоловіками. Ханс Макс Хубер, президент Міжнародного комітету Червоного Хреста (1928-1946 рр.) зазначав, що Женевська конвенція 1864 року значно вплинула на розвиток міжнародного права у напрямку захисту загальних для всього людства моральних цінностей і уперше закріпила їх пріоритетний статус відносно матеріальних інтересів держав [6; 7, с. 387]. Згодом Женевські конвенції 1906, 1929 років з того ж питання, а також Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років, продовжили кодифікацію законів і звичаїв війни, і тексти цих документів також були гендерно нейтральними. Г. Феррі звертає увагу на те, що хоча Гаазькі конвенції перейняли значну частину тексту Кодексу Лібера, у них відсутні чіткі заборони сексуального насильства, якого зазнавали жінки в умовах конфлікту, і така невідзначеність не сприяла їх належному захисту [8].

У 1929 році була укладена Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, у якій уперше міститься вказівка на особливий статус жінок в умо-

вах збройних конфліктів, зокрема жінок-військовополонених. Це було реакцією міжнародної спільноти на активну участь великої кількості жіноцтва у Першій світовій війні, що відобразилося у ст. 3, у якій зазначалось, що «до жінок слід ставитись із усією повагою, відповідно до їх статі», та у ст. 4, у якій вказувалось, що «відмінності в утриманні військовополонених допускаються тільки в тих випадках, якщо вони засновані на відмінності їхніх військових чинів, стану фізичного та психічного здоров'я, професійних здібностей, а також на відмінності статі» [9, с. 337; 10]. Тобто, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1929 року по суті уперше започаткувала захист жінок-комбатантів.

Осмислення нормативних та інституційних засад захисту жінок в умовах збройних конфліктів у XIX – першій половині XX століття також передбачає і висвітлення внеску Ліги Націй у їх розбудову. Слід зауважити, що більшість держав-членів цієї організації не розглядали становище жінок як предмет обговорення на міжнародному рівні, не зважаючи на роль, яку вони відіграли у Першій світовій війні, а спроби вирішення цього питання здійснювались на національному рівні. У 1927 році Ліга Націй, вивчивши актуальні питання міжнародних відносин, виділила п'ять найважливіших, що власне потребували нормативного упорядкування, серед яких прав жінок не було. Лише у 1935 році питання стосовно становища жінок було включено до порядку денного Ліги Націй, а у 1937 році було створено Комітет експертів для моніторингу правового статусу жінок у різних країнах світу, роботу якого було припинено через початок Другої світової війни. Тобто можливо констатувати, що, хоча Ліга Націй загалом **не відігралав центральної ролі у розвитку** міжнародного механізму захисту жінок в умовах війни, між тим прийняла два важливих документа – Конвенцію 1921 року про припинення торгівлі жінками і дітьми та Конвенцію 1933 року про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками, які розширили сферу цього захисту.

Таким чином, згідно з нормами міжнародного права у XIX – першій половині XX століття питання захисту жінок в умовах збройних конфліктів розв'язувалось крізь призму гендерної нейтральності, тобто шляхом прийняття конвенцій, які надавали їм загальний охоронний статус. Спеціальний захист було започатковано лише у 1929 році Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими, яка заразом також уперше передбачила і захист жінок-комбатантів. Водночас вирішальну роль у кодифікації правових положень, що стосувались захисту жінок під час війни у зазначений період, відіграли міжнародні конференції Женевського та Гаазького формату.

Список використаних джерел:

1. Еволюція норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 10.03.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0020323-11#Text> (дата звернення: 03.01.2026).

2. Le droit humanitaire et la protection des victimes de la guerre / ed. J. Pictet. Leiden : Sijthoff, 1973. 152 p.

3. Historical Survey of Development of International Law and Its Codification by International Conferences : Memorandum / prepared by the Secretariat. New York : UN, 1947. 119 p. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3974573?v=pdf> (дата звернення: 03.01.2026).

4. Максимов В. В. Кодекс Лібера. *Енциклопедія міжнародного права* : у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов та ін. Київ : Академ періодика, 2017. Т. 2. С. 614-615.

5. Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863> (дата звернення: 03.01.2026).

6. Huber M. La Croix-Rouge et l'évolution récente du droit international. *Revue internationale de la Croix-Rouge*. 1929. No. 121. P. 8-18.

7. Brown S. H. Les lois de la guerre selon la doctrine du droit international depuis 1919. *Revue internationale de la Croix-Rouge*. 1934. No. 185. P. 367387. URL: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S1026881200068501a.pdf> (дата звернення: 03.01.2026).

8. Ferry G. Oppression Through «Protection»: A Survey of Femininity in Foundational Humanitarian Law Texts. *Minnesota Journal of Law & Inequality*. 2017. Vol. 35, Iss. 1. P. 57-74. URL: <https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=lawineq> (дата звернення: 03.01.2026).

9. Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 27 July 1929. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/305-IHL-GC-1929-2-EN.pdf> (дата звернення: 03.01.2026).

10. Krill F. The Protection of Women in International Humanitarian Law. *International Review of the Red Cross*. 1985. Vol. 25, Iss. 249. pp. 337-363. DOI: <https://doi.org/10.1017/S002086040002489X>.

Ключові слова: права жінок, захист прав жінок, міжнародні механізми захисту, сексуальне насильство, жінки-військовополонені, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право.

Key words: women's rights, protection of women's rights, international protection mechanisms, sexual violence, female prisoners of war, armed conflict, international humanitarian law.